

Mølleskolen om paradokser i Projekt Karakterdannelse

Projekt Karakterdannelse står øverst på dagsordenen på Mølleskolen i Ry. Her er skoleledelsen godt i gang med at introducere elever, forældre og lærere på skolen for det nationale dannelsesprojekt, der startede sidste år. Projektet bliver generelt taget godt imod. Samtidig bliver det dog også mødt med spørgsmålet ”hvordan arbejdes der konkret med projektet?”. Og det giver anledning til refleksion hos skoleledelsen.

Projekt Karakterdannelse

Folkeskoleloven dikterer, at folkeskolen har til formål at forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i samfundet. Således skal folkeskolen ikke blot dygtiggøre elever fagligt, men også bidrage til opbyggelsen af livsduelighed og moralsk ansvarlighed.

Med elever i nedadgående trivsel og stigende politisk fokus på faglige resultater hos det individuelle barn, oplevede viceskoleleder på Mølleskolen Karen Aagaard at komme længere og længere væk fra dette formål. Det blev derfor startskuddet til Projekt Karakterdannelse, der skulle få fællesmenneskelige dyder og dannelse til at fylde mere på skolen.

Behovet vakte genklang hos mange skoler landet over, og det eskalerede derfor til et nationalt projekt. Mølleskolen skulle være projektets pilotskole det første år i udviklingsfasen, og nu er ni skoler landet over trådt med ind i næste fase, udfoldelsesfasen. I udfoldelsesfasen bliver grundtankerne foldet ud til elever, lærere og forældre, og projektets initiativer iværksættes på de ti skoler. Skolerne er nu udviklingshuse for projektet. Det betyder, at de i fællesskab skal bruge deres oplevelser og erfaringer til at bygge "Center for Karakterdannelse", inden projektet udbredes til folkeskoler landet over fra 2026 frem mod 2033.

Tanken med centret er, at det skal udruste og udvide folkeskolekulturen, så der ikke længere primært fokuseres på kompetenceuddannelse. I stedet skal folkeskolen stå på to ben: kompetenceuddannelse og karakterdannelse. Kompetenceuddannelse skal fortsat prioriteres for at sikre folkeskolens høje faglighed og individuelle målsætninger. Dog skal karakterdannelse være et naturligt andet ben i folkeskolekulturen, der netop udvikles og etableres i Projekt Karakterdannelse. Lige nu implementeres dette gennem arbejde med karakterstyrker som vedholdenhed, selvkontrol, tillid, viljestyrke, nysgerrighed, ansvarlighed, engagement, empati, taknemmelighed og livsmod. Idéen er, at de to ben skal

supplere hinanden, men også være indbyrdes forbundne. En større grad af fællesmenneskelighed hos eleverne vil også styrke deres faglige samarbejdsevner, hvilket forventeligt vil højne det faglige niveau.

Det konkrete arbejde med dannelse

Projekt Karakterdannelse er blevet mødt med opbakning fra alle involverede på Mølleskolen. Det glæder naturligvis skoleledelsen, da det er afgørende for projektet, at det bakkes op af både forældre, lærere og elever. Da der skal igangsættes en gennemgående kulturændring, skal det ikke kun foregå på skolen, men også tages med hjem til aftensmadsbordet.

Sideløbende oplever skoleledelsen dog også stor efterspørgsel på konkretisering af projektet blandt eksempelvis lærere og forældre. De bliver mødt med spørgsmål som: ”hvordan arbejder I konkret med projektet?” og ”hvilke effekter kan I se af projektet?”. Og det kan være vanskelige spørgsmål at besvare. Skoleleder Henrik Bonde Johansen forklarer i den forbindelse, at projektets formål er at skabe en linse at kigge igennem, en kultur der skal ind og sidde i væggene - og at det derfor kan være farligt at gøre det alt for konkret. Projektet er i sig selv umålbart, og derfor har spørgsmålene givet skoleledelsen en opmærksomhed på nogle af projektets utilsigtede faldgruber.

Den oprindelige tanke med projektet var som nævnt ovenfor at skabe et supplement til folkeskolens kompetenceuddannelse, der beror på resultater, handleplaner og individuel målstyring. Her skulle karakterdannelse repræsentere den fællesmenneskelige, mere bløde del af folkeskolen, der ikke på samme måde kan måles og vejes. Derfor kan spørgsmål om metoder og værktøjer, der bruges i arbejdet med projektet, være med til at trække det i en forkert retning. Karakter er ikke noget, der kan uddeles og doseres. Karakter viser sig i samspil med andre mennesker og er derfor ikke målbart på samme måde som konkrete færdigheder. Spørgsmålene er dog også relevante, når eksempelvis lærere og pædagoger på skolen skal etablere en fælles indsats i projektet; noget de hjælper hinanden med, vurderer på, holder hinanden ansvarlige for og koordinerer indsatsen omkring. Konkretiseringen, eller instrumentaliseringen, om man vil, kan dermed være nødvendig for at sætte skub i den kulturændring, projektet beror på. Det så Mølleskolens ledergruppe eksempelvis også, da de skulle udfolde projektet til forældregruppen. Lige så snart de talte lidt ind i, hvordan de konkret arbejdede med projektet, gav det meget mere mening for forældrene. Og på den måde havde forældregruppen lettere ved at bidrage til kulturændringen; fordi de forstod hvad de skulle gøre. Den indsigt optegner et grundlæggende

paradoks i Projekt Karakterdannelse, som skoleledelsen blandt andre har fået øje på: Et menneskes karakter er situations-specifik og kendetegner det menneske, som noget der kommer til udtryk i særlige situationer og samspil med andre mennesker OG samtidig er det på Mølleskolen noget, der arbejdes bevidst og målrettet med.

Paradokstænkning

Et paradoks består af to tilsyneladende uforenelige logikker, der samtidig er forbundne (Lüscher, 2012). I arbejdet med paradokser vælger man ikke én af logikkerne som løsning, men man rummer dem og finder måder, hvorpå de kan eksistere i samspil. Ovennævnte paradoks mellem det konkret-målbare OG det abstrakt-filosofiske er et eksempel herpå. I arbejdet med dette har ledelsen derfor haft en opmærksomhed på at gøre det abstrakt-filosofiske dannelsesprojekt konkret-målbart, og på den måde rumme begge poler. Lige nu kan de eksempelvis fremhæve, at de ser flere elever på skolen, der siger godmorgen til hinanden på gangen. Selvom dette resultat ikke kan præsenteres på flotte grafer, er det et forsigtigt forsøg på at få de to poler til at sameksistere. Der arbejdes med at fremme en konkret adfærd – som så forhåbentlig er med til at danne elevernes karakter.

De har desuden identificeret flere udspændtheder, der skal håndteres i arbejdet med at udfolde projektets grundtanker, herunder eksempelvis 1) Paradokset mellem didaktik OG kultur. I didaktikken ligger de konkrete redskaber og strukturer for karakterdannelse. I kulturen ligger så den linse, der skal kigges gennem, som bl.a. bæres af et fælles sprog samt stemninger, traditioner og værdier. 2) Paradokset mellem eksistentiel dannelse OG instrumentel dannelse. Førstnævnte repræsenterer dannelse som et mål om menneskelighed i sig selv, hvor sidstnævnte beskuer dannelse som en måde at opbygge robusthed og resiliens til at kunne tackle samfundets krav i eksempelvis arbejdslivet. 3) Paradokset mellem lov OG liv, hvor lov repræsenterer en forvrænget fortolkning af projektet i form af dogmatisk ensretning og disciplinering. Det er påkrævet, at der sættes en retning til en start, men det skal ikke overskygge den anden del af paradokset, som repræsenterer den frisættende, myndiggørende og kritisk tænkende livsduelighed.

Paradokserne tilføjer et lag af kompleksitet til projektet, som ifølge skoleledelsen er vigtig at få italesat. For selvom projektet generelt mødes med ros og stor opbakning, rummer det også uintenderede udfordringer.

På baggrund af disse paradokser må man prøve sig frem. Karakterdannelse som folkeskoleudfordring kalder på god dømmekraft i forhold til hvad, hvordan og hvor meget, man kan blive målrettet og operationel i sin indsats. Hvornår ved vi, at vi lykkes? Disse spørgsmål bærer de videre med sig i arbejdet med karakterdannelse på Mølleskolen i Ry. Det er en kulturændring, der skal slå dybe rødder, hvorfor skoleledelsen også understreger, at projektet skal strække sig over et helt årti. Folkeskolen skal måles og vejes på en helt ny måde. Og det sker ikke over natten. Men på Mølleskolen i Ry og ni andre skoler landet over er de i gang – og det er en vigtig start.